

Előszó

Az Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság (ARTT) által szervezett műhelykonferenciáknak immár hagyománya van, hiszen 1999 óta – évente-kétévente – került sor egy-egy ilyen rendezvényre.

Az ARTT-t Andorka Rudolf barátai, munkatársai és tanítványai alapították 1998-ban. Az alapítók célja az volt, hogy napirenden tartsanak olyan fontos kutatási témákat, amelyek a családok helyzetére és a családpolitikára, a magyar társadalom demográfiai helyzetének alakulására, a normakövető és normaszegő magatartásokra, az életesélyek társadalmi egyenlőtlenségeire vonatkoznak, amely témák Andorka Rudolf érdeklődésének is homlokterében álltak.

Ez évben „*A krízis, mint esély*” címmel a deviáns jelenségek, illetve az azzal összefüggő társadalmi folyamatok néhány fontosabb elemét választottuk a műhelykonferencia témájául. A címválasztás utal a jelenkori Magyarország súlyos gazdasági, társadalmi és politikai válságára, amelyek értékválsággal is összefonódnak. A konferencia a válság bizonyos aspektusainak bemutatása mellett arra az esélyre helyezte a hangsúlyt, amelyet egy ilyen válság jelenthet egy társadalom életében.

A társadalomban „szunnyadó” esélyeket illetően a kutatók számos pozitív példát említettek. Ezek közül is kiemelkedő az 1956-os forradalom, amely a társadalmi és politikai összefogás rendkívüli jelentőségére hívja fel a figyelmet. Ám ilyen pozitív társadalomtörténeti fejleménynek tekinthető a 80-as években kibontakozó második gazdaság, amely a társadalom széles rétegeinek az „életrevalóságát”, kreativitását hozta a felszínre. Az értékek megjelenése szempontjából pedig a társadalomkutatók egy része a magyar társadalom „családbarát” vonásait, attitűdjeit szokta hangsúlyozni, amelyet a kívánatos gyermekszámmal kapcsolatos meglehetősen magas elvárásokban lehet megragadni.

Úgy véltük, hogy a kialakult helyzet szembesítésre és szembesülésre készíti a társadalmat, azon belül is eliteket, és a hagyományosan „írástudóknak” tekintett értelmiséget. Ez utóbbi rétegnek, ezen belül is a társadalomkutatással foglalkozóknak különösen nagy a felelőssége abban, hogy a kialakult viszonyokról viszonylag pontos képet adjanak, és a tudományos módszerek alapján értékeljék azokat.

A már említett szembesülési folyamat során a társadalom egészében felmerülhet a „hogyan tovább” kérdése, továbbá az, hogy képes-e társadalom tanulni azokból a múltbeli fejleményekből, amelyek a jelenlegi krízishez vezettek. Vajon ezen mérlegelések eredményeként erősödni fog-e az a felismerés, hogy a társadalom tagjainak is újra kell gondolni a saját értékrendjét, és vajon a társadalom uralkodó, illetve mértékadó körei képesek lesznek-e ezen felismerések alapján megjeleníteni egy „élhetőbb világ” vízióját és kontúrjait, illetve az ezen irányhoz közelítő utakat?

Kedvező folyamatok esetén mindez pozitív irányba orientálhatná a társadalmat, ám ezek elmaradása, tehát régi vágányokon való továbbhaladás esetén a krízis tartósodhat, sőt súlyosbodhat. Jogos tehát a „krízis, mint esély” megfogalmazás, amelyet a pszichiátria megközelítési módszereiből vettünk kölcsön, és csak reménykedni lehet abban, hogy a széleskörű sokk felrázza, pozitív energiák mozgósítására ösztönzi a társadalmat.

A konferencia szervezésekor alapvető szempontként kezeltük azt a lehetséges kutatói megközelítést, hogy a kiválasztott kérdéskörök tárgyalásakor ne csupán az „itt és most”

szemüvegén keresztül mutassuk be az adott jelenséget, hanem a társadalomtörténeti aspektusok beemelésével szélesebb keretek között értelmezzük az egyes összefüggéseket. Sőt azt is fontosnak tartottuk, hogy egy-egy jelenség taglalásakor az előadásra felkért kutatók az általuk kapott eredményeket a társadalmi jelenségek és folyamatok tágabb összefüggés rendszerébe beágyazva próbálják meg értelmezni, és esetleg új megközelítések felvetésével továbbgondolásra ösztönözzék a kérdés iránt érdeklődőket. Mindez ugyanis nagymértékben segíthet bennünket abban, hogy megfelelő értelmezési keretben tárgyilagosabb képet alkothassunk magunknak egy-egy társadalmi jelenség kapcsán.

A műhelykonferencián öt nagyobb kérdéskör került napirendre. Ezek a következők voltak:

- anómia,
- a devianciák medikalizációja,
- drogfogyasztás,
- öngyilkosság,
- bűnözés.

A drogfogyasztás témaköréhez kapcsolódóan fontosnak véltük egy olyan társadalmi közösség élethelyzetének, törekvéseinek a bemutatását is, akiknél „életbevágóan” komolyan kellett venni „a krízis, mint esély” lehetőségét. A drogfüggőségből kiszabadulni vágyókról szóló előadások azok sorsát jelenítették meg, akiknél az e közösségekbe való belépés jelentette az életben maradás utolsó esélyét.

A kötetben szerepelnek a konferenciára írásos formában elkészített tanulmányok, valamint az elhangzott előadásokhoz kapcsolódó korreferátumok. Fontosnak tartottuk továbbá közreadni a konferencia egészét összegző ismertetést is.

Köszönet illeti az előadást és a korreferálást vállaló kutatókat, akik előzetesen közreadott gondolataikkal és kutatási eredményeikkel megteremtették azt a szellemi alapot, amely egy sikeres és szakmai szempontból emlékezetes konferencia megrendezéséhez szükséges.

A műhelykonferencia társrendezői sokat segítettek a rendezvény tartalmas és sikeres megszervezése érdekében. A Barankovics Alapítvány anyagilag is támogatta a rendezést, illetve vállalta a konferenciakötet kiadásával kapcsolatos költségeket. A Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitikai Intézete pedig a helyszínt biztosította a rendezvényhez. Mindkét intézménynek köszönettel tartozunk támogatásukért.